

УДК 597.2/.5(282.247.324)

А.В. Паньков

Національний науково-природничий музей НАН України
вул. Б. Хмельницького, 15, Київ, 01030 Україна
E-mail: pankov_anatoliy@ua.fm

НОВІ ДАНІ З ІХТІОФАУНИ РІЧКИ СНОВ (БАСЕЙН РІЧКИ ДЕСНА)

На підставі власних зборів уточнено видовий склад рибного населення річки Снов. Вперше тут відзначені *Romanogobio belingi*, *Sabanejewia baltica*, *Gymnocephalus baloni*, *G. acerinus*, *Neogobius melanostomus*, *N. gymnotrachelus*. При цьому *S. baltica* зазначено вперше для басейна річки Десна. Завдяки наявності в нижній частині перешкоди для міграції риб у вигляді греблі, річка перетворилась на резерват, ізольований від проникнення нових видів риб, які активно розселяються останнім часом в басейні р. Дніпро та р. Десна. Загалом в річці Снов нараховується 40 видів риб.

Ключові слова: іхтіофауна, *Romanogobio belingi*, *Sabanejewia baltica*, *Gymnocephalus baloni*, *Gymnocephalus acerinus*, *Neogobius melanostomus*, *Neogobius gymnotrachelus*, річка Снов, басейн річки Десна, Україна.

Вступ

Незважаючи на значні розміри річки Снов (правий приток р. Десна, бас. р. Дніпро), її іхтіофауна вивчена недостатньо. В роботі М.А. Полтавчука та А.Я. Щербухи (1988), за зборами 1972–1973 рр., наводиться список із 21 виду риб та відзначено зменшення кількості видів від витоків до гирла. А.Н. Котляр (1991) наводить відомості про склад іхтіофауни верхньої течії р. Снов і нараховує там 28 видів. Двома наведеними роботами вичерпуються дослідження цієї водойми. З того часу іхтіофауна річки Снов не досліджувалася. Уточненням видового складу риб за матеріалами експедицій останніх років присвячено дане дослідження.

Матеріали і методи

Річка Снов бере початок в Брянській області Росії, впадає в р. Десна (бас. р. Дніпро) за 12 км вище м. Чернігів. Довжина 233 км, площа басейну 8705 км². Лови проводилися за допомогою гачкових вудок та підсаками з вічком 5 мм. Нами було зібрано 25 видів риб, з них 20 вище греблі Седнівської ГЕС, 14 — нижче неї. Всі зібрані матеріали були зафіксовані в 4% формаліні та передані для зберігання в іхтіологічні фонди зоомузею ННПМ НАН України (інв. № 9706–9763). Дослідженнями була охоплена ділянка річки від

© А.В. ПАНЬКОВ, 2013

м. Щорс до впадіння в р. Десна, що відповідає середній та нижній течії. Застосування плавзасобу «Таймень 3» дозволило спостерігати річку по всій довжині на протязі всього маршруту.

Результати та обговорення

За уточненими даними в річці Снов нараховується 40 видів риб (табл. 1). Зважаючи на те, що ми використовували одні й ті самі засоби лову в усіх точках маршруту, відмінності, що спостерігаються в наших зборах у складі рибного населення на різних ділянках річки, можна вважати об'єктивними. Ця різниця пояснюється особливостями гідрології (табл. 2). В смт Седнів знаходиться Седнівська ГЕС, яка введена в експлуатацію в 1955 р. Висота її греблі — 3 м (Вікіпедія, 2014). За нашими спостереженнями гребля Седнівської ГЕС слугує перешкодою міграції риб з Десни. Зокрема, вище за течією відсутній вид *Sabanejewia baltica* Witkowski, 1994. Не відзначають його наявності у річці і попередні автори. Опосередковано це також може пояснюватись появою даного виду в Деснянському басейні після створення греблі ГЕС. Це ж стосується і таких видів, як *Neogobius gymnotrachelus* (Kessler, 1857), *N. melanostomus* (Pallas, 1814), *Gymnocephalus acerinus* (Güldenstadt, 1774), *G. baloni* Holcik, Hensel, 1974, які вище греблі не виявлено. Окрім цього, звертає на себе увагу також більша кількість видів вище за течією. Зокрема, вище греблі нами було знайдено 20 видів риб, а нижче — 14, що може пояснюватись більшим різноманіттям біотопічних умов. На цю тенденцію також звертають увагу попередні автори. Взагалі в річці не зустрічаються такі широко розповсюджені види, як *Proterorhinus semilunaris* (Heckel, 1837) та *Pseudorasbora parva* (Temminck, Schlegel, 1846), а *Rhodeus amarus* (Bloch, 1782) ловився дуже рідко. Разом з тим фоновими видами можна вважати *Tinca tinca* (Linnaeus, 1758), *Cobitis taenia* Linnaeus, 1758, *Lota lota* (Linnaeus, 1758), які нами відзначені майже на всіх ділянках річки.

Нами вперше відзначені в річці Снов *Romanogobio belingi* (Slastenenko, 1934), *Sabanejewia baltica* Witkowski, 1994, *Gymnocephalus baloni* Holcik, Hensel, 1974, *G. acerinus* (Güldenstadt, 1774), *Neogobius melanostomus* (Pallas, 1814), *N. gymnotrachelus* (Kessler, 1857). При цьому *S. baltica* вперше для басейну Десни (Roman', Pan'kov, 2014). Зазначим деякі розбіжності в списках рибного населення, наведених до цього часу. Так, тільки в роботі М.А. Полтавчука та А.Я. Щербухи (1988), присутні *Chondrostoma nasus* (Linnaeus, 1758), *Ballerus sapa* (Pallas, 1814), *B. ballerus* (Linnaeus, 1758), *Pelecus cultratus* (Linnaeus, 1758), *Sander lucioperca* (Linnaeus, 1758). В роботі А.Н. Котляра (1991), ці види не наведено. Нами вони також не відзначені. Це реофільні види, які, можливо, були виявлені ближче до впадіння річки в р. Десна. На жаль, автори не наводять подробиць про місця збору риб цих видів. А.Н. Котляр (1991 р.) щодо дослідження у верхній течії річки, наводить відомості про лов таких видів, які не зустрілися нам, та не були відзначені іншими дослідниками — *Eudontomyzon mariae* (Berg, 1931), *Eupallasella percnurus* (Pallas, 1814), *Cyprinus carpio* Linnaeus, 1758, *Carassius carassius* (Linnaeus, 1758), *C. gibelio* (Bloch, 1782), *Misgurnus fossilis* (Linnaeus, 1758). Крім міноги, всі ці види характерні для водойм з невираженою течією.

Таким чином, аналізуючи різницю у фауністичних списках риб річки Снов, ми констатуємо різноманіття гідрологічних умов, в яких проводились збори. Завдяки наявності в нижній частині перешкоди для міграції риб у вигляді греблі, річка перетворилась на резерват, ізолюваний від нових видів риб, які активно розселяються останнім часом в басейні Дніпра та Десни. Зібрані нами матеріали є попередніми і не претендують на повноту. Іхтіофауна річки Снов потребує подальшого вивчення.

Таблиця 1. Іхтіофауна річки Снов за даними різних авторів.

Table 1. Ichthyofauna Snov River according to different authors.

Вид	Наші дані, 2014 р.	А.Н. Котляр, 1991 р.	М.А. Полтавчук, А.Я. Щербуха, 1988 р.
<i>Eudontomyzon mariae</i> (Berg, 1931)		+	
<i>Leuciscus leuciscus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Squalius cephalus</i> (Linnaeus, 1758)		+	+
<i>Petroleuciscus borysthenticus</i> (Kessler, 1859)		+	+
<i>Idus idus</i> (Linnaeus, 1758)		+	+
<i>Rutilus rutilus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Scardinius erythrophthalmus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Chondrostoma nasus</i> (Linnaeus, 1758)			+
<i>Alburnoides rossicus</i> Berg, 1924	+	+	
<i>Alburnus alburnus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Leucaspis delineatus</i> (Heckel, 1843)		+	+
<i>Eupallasella percunurus</i> (Pallas, 1814)		+	
<i>Blicca bjoerana</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Abramis brama</i> (Linnaeus, 1758)		+	+
<i>Ballerus sapa</i> (Pallas, 1814)			+
<i>B. ballerus</i> (Linnaeus, 1758)			+
<i>Aspius aspius</i> (Linnaeus, 1758)		+	+
<i>Pelecus cultratus</i> (Linnaeus, 1758)			+
<i>Rhodeus amarus</i> (Bloch, 1782)	+	+	+
<i>Gobio gobio</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Romanogobio belingi</i> (Slastenenko, 1934)	+		
<i>Cyprinus carpio</i> Linnaeus, 1758		+	
<i>Carassius carassius</i> (Linnaeus, 1758)		+	
<i>C. gibelio</i> (Bloch, 1782)		+	
<i>Tinca tinca</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Cobitis taenia</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
<i>Sabanejewia baltica</i> Witkowski, 1994	+		
<i>Misgurnus fossilis</i> (Linnaeus, 1758)		+	
<i>Barbatula barbatula</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
<i>Silurus glanis</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
<i>Esox lucius</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
<i>Lota lota</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	
<i>Sander lucioperca</i> (Linnaeus, 1758)			+
<i>Perca fluviatilis</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
<i>Gymnocephalus cernuus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	
<i>G. baloni</i> Holcík & Hensel, 1974	+		
<i>G. acerinus</i> (Gmelin, 1789)	+		
<i>Neogobius melanostomus</i> (Pallas, 1814)	+		
<i>N. fluviatilis</i> (Pallas, 1814)	+		+
<i>N. gymnotrachelus</i> (Kessler, 1857)	+		
Всього	23	28	25

Таблиця 2. Іхтіологічні збори нашої експедиції вище та нижче греблі Седнівської ГЕС.
 Table 2. Ichthyological collections of the expedition above and below the Sedniv hydroelectric dam.

Вид	м. Щорс — смт Седнів	смт Седнів — Гирло
<i>Leuciscus leuciscus</i>	+	
<i>Rutilus rutilus</i>	+	+
<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	+	
<i>Alburnoides rossicus</i>	+	
<i>Alburnus alburnus</i>	+	
<i>Leucaspis delineatus</i>	+	
<i>Blicca bjoernna</i>	+	+
<i>Abramis brama</i>	+	
<i>Rhodeus amarus</i>	+	
<i>Gobio gobio</i>	+	+
<i>Romanogobio belingi</i>	+	+
<i>Tinca tinca</i>	+	
<i>Cobitis taenia</i>	+	+
<i>Sabanejewia baltica</i>		+
<i>Barbatula barbatula</i>	+	
<i>Silurus glanis</i>	+	
<i>Esox lucius</i>	+	
<i>Lota lota</i>	+	+
<i>Perca fluviatilis</i>	+	+
<i>Gymnocephalus cernuus</i>	+	+
<i>G. baloni</i>		+
<i>G. acerinus</i>		+
<i>Neogobius melanostomus</i>		+
<i>N. fluviatilis</i>	+	+
<i>N. gymnotrachelus</i>		+
25	20	14

Котляр А.Н., 1991. Калинка *Leuciscus borysthenticus* в бассейне р. Снов // Вопр. іхтіології. — **31**, вип. 5. — С. 862–864.

Полтавчук М.А., Щербуха А.Я., 1988. Іхтіофауна притоков Десни в рыбохозяйственном кадастре СССР // Вестн. зоології. — № 2. — С. 24–30.

Вікіпедія, 2014. Седнівська ГЕС. — (<http://uk.wikipedia.org>)

Roman' A.M., Pan'kov A.V., 2014. New Findings of Northern Golden Loach, *Sabanejewia baltica* (Pisces, Cobitidae), in the Basin of the Desna River (Dnieper River Basin) // Vestnik zoologii. — **48**, N 5. — P. 477.

A.V. Паньков

НОВЫЕ ДАННЫЕ ПО ИХТИОФАУНЕ РЕКИ СНОВ (БАСЕЙН РЕКИ ДЕСНА)

На основании собственных сборов уточнен видовой состав рыбного населения реки Снов. Впервые здесь отмечены *Romanogobio belingi*, *Sabanejewia baltica*, *Gymnocephalus baloni*, *G. acerinus*, *Neogobius melanostomus*, *N. gymnotrachelus*. При этом вид *S. baltica* указан впервые для бассейна реки Десна. Благодаря наличию в нижней части препятствия для миграции рыб в виде плотины река превратилась в резерват, изолированный от проникновения новых видов рыб, которые активно расселяются в последнее время в бассейне р. Днепр и р. Десна. В целом в р. Снов насчитывается 40 видов рыб.

Ключевые слова: ихтиофауна, *Romanogobio belingi*, *Sabanejewia baltica*, *Gymnocephalus baloni*, *Gymnocephalus acerinus*, *Neogobius melanostomus*, *Neogobius gymnotrachelus*, река Снов, бассейн реки Десна, Украина.

A.V. Pan'kov

NEW DATA ON ICHTIOPHAUNA OF SNOV RIVER (DESNA RIVER BASIN)

Species of the Snov River fish population, based on original data has specified. Species *Romanogobio belingi*, *Sabanejewia baltica*, *Gymnocephalus baloni*, *G. acerinus*, *Neogobius melanostomus*, *N. gymnotrachelus* were noted for the first time in the Snov River. At the same time, *S. baltica* was reported for the first time for the Desna River basin. Due to the presence of dam in the lower stream, the river turned into a reserve, which is protected from the new species of fish penetration, that are actively settling in the basin of the Dnieper and Desna rivers recently. Totally 40 species of fish were reported for the Snov River.

Key words: ichtiophana, *Romanogobio belingi*, *Sabanejewia baltica*, *Gymnocephalus baloni*, *Gymnocephalus acerinus*, *Neogobius melanostomus*, *Neogobius gymnotrachelus*, Snov River, Desna River basin, Ukraine.